

TÜRKİYE'DE YAYINLANAN GAZETELERDE YER ALAN ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUKLARA YÖNELİK İSTİSMAR HABERLERİNİN ANALİZİ

ANALYSIS OF THE ABUSE NEWS FOR CHILDREN WITH DISABILITIES IN
NEWSPAPERS PUBLISHED IN TURKEY

Fikriye SEZER¹ - Figen GÜRSOY²

Öz

Dünyada ve ülkemizde çocuğa yönelik istismar ve ihmal sorunu insanlık tarihi kadar eski bir toplumsal ve sağlık sorunudur. Kayıt altına alınmış olaylara bakıldığında günümüzde çocuğa yönelik istismar ve ihmal giderek artmış ve bir o kadar da gün yüzüne çıkarılmayan olaylarında varlığıyla çok önemli bir sorun haline gelmiştir. Normal gelişim gösteren çocuklar için zor ve atlatılması güç olan ihmal ve istismar özel gereksinimli çocuklarda daha büyük sorunlara sebep olmaktadır. Bu sorunla mücadelede yasalar, yönetmelikler, politikalar, eğitim ve sağlık alanındaki düzenlemeler, ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan anlaşmalar, sivil toplum örgütleri, yazılı ve görsel medya katkı sağlayabilecek unsurlardır. Bu çalışmanın amacı, 01.01.2014 - 31.12.2020 yılları arasında Türkiye'deki 10 ulusal gazetede (Akşam, Cumhuriyet, Evrensel, Hürriyet, Milliyet, Posta, Sabah, Sözcü, Türkiye, Vatan) yayımlanmış engelli çocuklara yönelik istismar haberleri incelemek ve betimlemektir. Toplam 136 habere ulaşılmıştır. Haberler kategorilere ayrılarak frekans analizleri yapılmıştır. Engelli çocukların maruz kaldığı istismar ve ihmal haberleri analiz edildiğinde çocukların sırasıyla cinsel, fiziksel, duygusal istismar ve ihmale uğradığı tespit edilmiştir. Engel türleri bakımından istismara veya ihmale maruz kalan çocukların büyük çoğunluğunun zihinsel engele sahip olduğu görülmüştür. İstismarcılar yakınlık derecesi bakımından incelendiğinde çoğunluğunu çocuğun tanımadığı yabancılar oluşturmaktadır. Araştırma sonuçları doğrultusunda ebeveyn, öğretmen ve devlete yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, engelli, haber, ihmal, istismar

Abstract

The problem of child abuses and neglect in the world and in our country is a social and health problem as old as human history. Considering the events recorded, abuse and neglect of children has gradually increased today and it has become a very important problem with its presence in cases that have not been brought to light. Neglect and abuse, which is difficult to overcome for normally developing children, causes greater problems in children with special needs. Laws, policies, regulations in the field of education and health, agreements made at national and international level, non-governmental organizations, print and visual media are the elements that can contribute to combating this problem. The aim of this study is to investigate and describe abuse news for children with disabilities published in 10 national newspapers in Turkey (Akşam, Cumhuriyet, Evrensel, Hürriyet, Milliyet, Posta, Sabah, Sözcü, Türkiye, Vatan) between 01.01.2014 and 31.12.2020. 136 news were reached in total. News were divided into categories and frequency analysis were made. When the news of abuse and neglect of children with disabilities were analyzed, it was found that children were subjected to sexual, physical, emotional abuse and neglect, respectively. It has been observed that the great majority of children who are subjected to abuse or neglect in terms of disability types have mental disabilities. When the abusers are examined in terms of the degree of closeness, the majority are strangers that the child does not know. According to the results of the research, suggestions for parents, teachers and the state were presented.

Keywords: Child, disabled, news, neglect, abuse

¹ Öğr. Gör, Kırıkkale Üniversitesi Keskin MYO Çocuk Gelişimi Programı, eposta: fikriye_ankara@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-4101-4260

² Prof. Dr, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, eposta: gursoy.f@gmail.com, Orcid: [0000-0002-6199-4024](https://orcid.org/0000-0002-6199-4024)

1. GİRİŞ

Çocuk istismarı, çocukların, başta anne babaları olmak üzere, bakmakla yükümlü kişiler veya diğer yetişkinler tarafından fiziksel, duygusal, zihinsel veya cinsel gelişimlerini engelleyen ya da beden veya ruh sağlığına zarar veren, kaza sonucu olmayan durumlarla karşı karşıya bırakılmasıdır (Kepenekçi, 2001). Çocuklara yönelik istismar tüm dünyada yaşanan önemli sosyal sorunların başında gelmektedir. Bu sorundan, hem normal gelişim gösteren hem de özel gereksinimi olan çocuklar benzer şekilde etkilenmektedir. Çocuklar ve özel gereksinimi olan bireyler istismar ve ihmal durumlarına karşı kendilerini koruyabilme becerilerini tam anlamıyla kazanamadıkları için kolay bir hedef noktası olabilmektedirler. Bu yüzden çocukların bedensel, zihinsel ya da ruhsal sağlıklarına zarar veren, gelişimlerini engelleyen istismarı; fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik istismar ve ihmal şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

Fiziksel istismar, 18 yaşından küçük çocuğa, ebeveynleri ya da sorumluluğu altında buldukları kişiler tarafından sağlıklarına zarar verilecek biçimde fiziksel hasara uğratılması durumu olarak tanımlanır. Ebeveyn veya sorumluluğu altında olan kişi çocuğa elle, sert bir cisimle vurarak, iterek, ısırarak ya da yakarak zarar verebilir. Ayrıca yetersiz beslenme, bakım, giyim ve sağlıksız koşullarda yaşaması da fiziksel istismarın kapsamına girmektedir (Kaplan ve ark., 1999; Bakır, 2018). Fiziksel istismar sonucu çocuklar akut veya kalıcı tıbbi yaralanmalara maruz kalabilir. Fiziksel olarak istismara uğramış çocukların, istismara uğramamış çocuklarla karşılaştırıldığında özellikle kaygı ve depresyon gibi duygusal sorunları içselleştiren daha fazla duygusal rahatsızlık belirtisi gösterdiği saptanmıştır. Fiziksel istismara uğrayan çocuklar, istismara uğramamış çocuklara göre davranışsal problemleri daha fazla dışsallaştırarak gösterir. Bu davranışlar arasında, agresif davranışların artması, hal ve tutum problemleri ve akran ilişkilerinde zorlanmalar yer alır. Fiziksel istismara uğrayan çocukların istismara uğramayan akranlarına göre zeka kaybı ve akademik performans zorlukları gibi gelişimsel eksiklikler gösterdiği de bulunmuştur (Righthand ve ark., 2003).

Bir çocuğu zorla veya kandırarak cinsel faaliyete katmak, cinsel istismardır. Çocuğun başına ne geldiğinin farkında olup olmaması durumu değiştirmez.(Tunçer, 2018). Cinsel istismar çocuğun bedenine veya cinsel organına yönelik dokunma, okşama, öpme, tecavüz girişimi ve tecavüz gibi temaslı eylemleri kapsadığı gibi, internet üzerinden fotoğraf isteme, çocuğun uygunsuz görüntülerini kaydetme ve dağıtma, kendi müstehcen görüntüleri çocuğa izletme gibi temas içermeyen eylemleri de kapsamaktadır (Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, 2020). Cinsel istismar psikolojik, fiziksel ve davranışsal etkilere neden olur, birey hamile kalabilir, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, morluklar, yırtıklar ve diğer fiziksel yaralanmalar olabilir. Mide ağrıları, baş ağrıları, nöbetler ve uyku problemleri de ortaya çıkabilir. Yaygın psikolojik sonuçlar arasında depresyon, kaygı, panik atak, düşük özgüven, utanma ve suçluluk, mantıksız korku ve güven kaybına neden olabilmektedir (Sobsey, 1994).

Çocuğun uzun süre ruhsal sağlığını ve gelişimini bozan, reddetme, aşağılama, tehdit etme, suçlama gibi söz ve davranışlara maruz kalma durumu duygusal istismardır (Şahin, 2006). Fiziksel ve cinsel tüm istismarlar duygusal istismarı da içerir. Fiziksel şiddet ortadan kalktığında bile duygusal istismarın hasarı sürebilmektedir. Bu tür eylemlere uğrayan çocuklarda huzursuzluk, şiddetli ruh hali değişimleri, bağımlı kişilik geliştirme, özsaygı düşüklüğü gibi sorunlar görülebilir. Ayrıca duygusal istismar, çocukların fiziksel ve zihinsel gelişmelerini de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Okul çağındaki çocuklarda öğrenme güçlüğü, davranış bozukluğu ve dikkat dağınıklığı gibi sorunlar görülebilmektedir. Dolayısıyla duygusal istismar çocuğun hem kişiliği hem de başarısını olumsuz yönde etkilemektedir (Paavilainen ve Tarkka, 2003). Yolcu'ya (2009) göre duygusal istismar çocuk

istismarı türleri arasında en sık rastlanılanıdır ancak, aynı zamanda en zor belirlenebilen istismar türüdür.

Ekonomik istismar, çocuğun gelişmesini engelleyici, yasal haklarını ihlal edici işlerde çalıştırılması veya gücünün üzerinde iş verilmesi ya da düşük ücretle çalışması veya çalıştırılmasıdır (Fırat, 2007; Çiğdem, 2011). TÜİK tarafından 2019 yılında yapılan ‘Çocuk İşgücü Araştırması’ adlı özel konulu araştırmanın sonuçlarına bakıldığında; bir ekonomik faaliyette çalışan 5-17 yaş grubundaki çocuk sayısı 720 bin kişi olup çalışan çocuklar arasında 5 yaşında çocukların olduğu da tespit edilmiştir (TÜİK, 2019). Bu veriler ülkemizde çocuklara yönelik ekonomik istismarının boyutu hakkında bir bakış açısı kazandırmaktadır.

Bundy-Fazioli ve DeLong Hamilton (2013) ihmali; ebeveyn veya çocuğa bakmakla yükümlü olan kişinin çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılayamaması, çocuğu potansiyel olarak risk olabilecek durumlardan koruyamaması olarak ifade eder. Çocuğun bakım ve beslenme gereksinimlerinin yeterince karşılanmaması, gerekli tıbbi müdahalelerin yapılmaması, anne baba olarak çocuğa karşı danışmanlık görevinin yeterince yerine getirilmemesi ve çocuğun tek başına bırakılması ihmal davranışına örnek olarak verilebilir (Aral ve Gürsoy, 2010). İhmal deneyiminin çocukluk çağında çocuk ve ergen gelişimi üzerinde uzun vadeli etkileri olabilir. Örneğin, ihmal edilmiş çocuklar, ergenlikte fiziksel olarak istismara uğramış olanlara kıyasla artmış kırılganlık yaşayabilir, bu da bazı gençlerin cinsel istismar gibi diğer kötü muamele ve/veya mağduriyetlere karşı savunmasızlığını potansiyel olarak arttırabilir (Wilkinson ve Bowyer, 2017).

Çocuk istismarı ile ilgili ilk çalışmalar daha çok fiziksel ve cinsel istismara yönelik olup, daha sonraları duygusal istismar ve ihmali ele alınmaya başlamıştır (Yılmaz Irmak, 2008). Dünya Sağlık Örgütü dünyada her dört çocuktan birinin fiziksel istismara uğradığını; çocukların vurmak, dövmek, sallamak şeklinde fiziksel istismara; cinsel temas veya cinsel ilişkiye maruz kalma eylemleri şeklinde cinsel istismara; tehdit, hakaret, alay etme, sınırlama şeklinde duygusal istismara; imkanları olmasına rağmen çocuğun sağlıklı gelişimi için tıbbi bakım, eğitim, barınma veya diğer temel unsurları sağlayamama şeklinde ihmali uğradıklarını açıklamıştır. Ayrıca, çocukların % 23’ünün fiziksel istismara, % 36’sının duygusal istismara, % 16’sının ihmali ve % 26’sının cinsel istismara uğradığı saptanmıştır. Aynı verilere göre kız çocuklarının % 18’inin, erkek çocuklarının ise % 8’inin cinsel istismara uğradığı belirtilmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2018).

Özel gereksinimli bireyler, engel durumlarına bağlı olarak fiziksel ve/veya zihinsel bakımdan kendilerini korumak konusunda dezavantajlı durumda olduklarından, toplumun diğer kesimlerine göre çok daha fazla kötü muamele, şiddet ve istismara maruz kalma riskine açık bir sosyal gruptur. Kendi ailesinden başlayarak barındığı, eğitim aldığı, tedavi gördüğü veya sosyalleşmek için bulunduğu her ortamda istismar, ihmali ve kötü muameleye aday kişi durumundadır. Özel gereksinimli bireyleri her türlü istismar ve kötü muamele tehditlerinden koruyacak tedbirlerin yetersizliği, bu vakaları tespit etmekle görevli kamu hizmetlerinin ve cezai mekanizmaların problemleri bireyin bu konumunu kuvvetlendirmektedir. Bunun yanı sıra problemin hem toplumsal hem de resmi idare nezdinde ortaya çıkarılması; vakaların önlenmesi ve sorumluların adalet önüne çıkarılması bakımından önem arz etmektedir. Engelli bireylerin maruz kaldığı vakaların tüm yönleriyle (engelli bireylerin yaş grubu, engel grubu, vakanın nerede ve ne zaman gerçekleştiği, suçluların kimliklerine dair detaylar, eylem türü vb.) analiz edilmesini gerekli kılmaktadır (Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği, 2016).

İstismar ve ihmalin ortaya çıkarılmasında ve analiz edilmesinde gazeteler hala insanlar tarafından en güvenilir kitle iletişim araçları olarak değerlendirilmekte ve her sayıları tarihi belge olarak görülmektedir. Bulut ve Karaman (2018) tarafından yapılan araştırmada, gazete haberlerine göre yetersizliği olan bireylere yönelik en çok cinsel istismarın, daha sonra ise

fiziksel istismar, duygusal istismar ve ihmalin yapıldığı belirlenmiştir. Engelli bireylere yönelik fiziksel, cinsel şiddet, istismar ve kötü muamele olayları izleme raporunda, 2012 yılında 74, 2013 yılında 59, 2014 yılında 62, 2015 yılında 75 ve 2016 yılında 121 engelli, fiziksel-cinsel şiddet, istismar ve kötü muamele olayına maruz kalmıştır (Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği, 2016). Engelli bireylerin maruz kaldığı fiziksel-cinsel şiddet, istismar ve kötü muamele olayları yıllara göre farklılıklar göstermekle birlikte, cinsel istismar kategorisinin (2014 yılı hariç) her yıl en çok yaşanan olay tipi olduğu görülmektedir.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995) tarafından yapılan araştırmada, 7-14 yaş grubundaki çocukların yaklaşık % 40'ının anne ve/veya babaları tarafından şiddete maruz kaldığı, annelerin babalara göre çocuklarına daha fazla şiddet uyguladığı, erkek çocukların, kız çocuklara göre fiziksel şiddete daha fazla maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Metin ve ark. (2014) tarafından yapılan araştırmada, çoklu engele sahip özel gereksinimli bir çocuğun, bakımından sorumlu olan kişi tarafından fiziksel müdahaleye bağlı öldürüldüğü belirtilmiştir. Balderian (1991) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına bakıldığında gelişimsel engelli bireylerin maruz kaldığı cinsel saldırı vakalarının % 32'sinde istismarcı, bir aile üyesi veya tanıdık iken, % 44'ünde mağdur kişinin engelliliği ile ilgili bakım ve eğitim gördüğü yerdeki görevli hizmet veya kişisel bakım personeli olarak belirlenmiştir.

Hızla gelişen dünyamızda gün geçtikçe şiddet, istismar, hak ihlalleri ve çatışmalar artmaktadır (Erdoğan, 2017). Yapılan araştırmaların sonuçlarına bakıldığında da özel gereksinimli bireyler çoğunlukla ihmal ve istismara maruz kalan gruplar arasında yer almaktadır. İstismar, çocukların büyüme sürecinde yaşadıklarını yok etmekte ve bunun yanı sıra neredeyse tüm hayatları üzerinde ciddi ve olumsuz izler bırakabilmektedir. Ailelerin ve bakım sunanların yaşamlarına da sosyal ve psikolojik açıdan zarar vermekte, ailelerin parçalanmalarına dahi neden olabilmektedir. Çocuklara uygulanan her türlü istismar ve ihmal kesinlikle kabul edilemez olup; istismarın ortadan kaldırılması ile ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin iş birliği içinde çalışması gerekmektedir.

Konunun önemini dikkate alarak yapılan bu araştırmanın amacı, 2014-2020 yılları arasında on ulusal gazetenin online sitelerinde yayınlanmış haberleri analiz ederek, özel gereksinimli çocukların maruz kaldığı istismar ve ihmal vakası sayılarını ve türlerini belirlemektir. Ayrıca, bu araştırmadan elde edilen sonuçların sonraki araştırmalar için referans olması ve konunun hassasiyeti için kamuoyu oluşturulması hedeflenmiştir. Tespit edilen haberlerin; istismara uğrayan çocuklar için yaş, cinsiyet, engel türü bakımından, istismarcılar için yakınlık derecesi ve sayısı bakımından, olay için ise tespit şekli ve gerçekleştiği yer bakımından incelenerek istismar olayları ile ilgili ilişkilerinin belirlenmesi araştırmanın alt amaçlarıdır.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada Türkiye'de 1 Ocak 2014- 31 Aralık 2020 tarihleri arasında yayınlanan gazetelerde özel gereksinimli çocuklara yönelik istismar haberlerinin betimsel özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu gazetelerin belirlenmesindeki seçim kriterleri, ulusal düzeyde yayın yapması, söylemlerinin birbirinden farklı olması, online haber arşivinin bulunmasıdır. Online haber arşivlerinin olması özel gereksinimli çocuklara yönelik istismar konulu daha fazla habere erişebilme imkanını da sunmaktadır. Çalışmanın yöntemi, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesidir. Doküman incelemesi, araştırılması gereken olgu ve olaylar hakkında farklı zaman dilimlerinde, farklı kaynak ve yazılı materyallerin kullanılarak analiz edilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bowen'a (2009) göre doküman incelemesi, basılı ve elektronik materyallerin incelenmesi ve değerlendirilmesini içeren bir süreçtir. Araştırmacılar dokümanlar aracılığı ile istenilen veriyi, gözlem veya görüşme yolunu kullanmadan elde eder ve bu durum araştırmacıya zaman ve para tasarrufu sağlar (Yıldırım ve

Şimşek, 2018). Doküman incelemesinin basamaklarına bakıldığında; dokümanlara ulaşma, dokümanların orijinalliğinin incelenmesi ve anlaşılması, verinin analiz edilmesi ve raporlanması şeklindedir (Koyuncu ve Kılıç, 2019). Dokümanların analiz edilmesi yapılan araştırmalar açısından önemli bir basamaktır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni 2014-2020 yılları arasında yayınlanan ulusal gazetelerdir. Araştırmanın amacı doğrultusunda, Akşam, Cumhuriyet, Evrensel, Hürriyet, Milliyet, Posta, Sabah, Sözcü, Türkiye, Vatan olmak üzere toplam on gazetenin 01.01.2014-31.12.2020 tarihleri arasında yayınlanan haberleri örneklem olarak belirlenmiştir. Toplam 453 habere ulaşılmıştır. Her bir gazete için tespit edilen haberler birbirleriyle karşılaştırılmış aynı haberler elenerek tekrarın önüne geçilmiştir. Farklı gazetelerde yayınlanmış aynı haberler elendikten sonra 136 tane özel gereksinimli çocuğa yönelik istismar vakasını ele alan haber tespit edilmiş ve araştırma bu haberler üzerinden yürütülmüştür. Çalışmadan elde edilen veriler 01.01.2014-31.12.2020 tarihleri arasında günlük yayın yapan, internet üzerinden arşiv kaydı olan ulusal gazetelerdeki özel gereksinimli çocuklara yönelik istismar haberleri ile sınırlıdır.

Veri Toplama Araçları

Çalışma kapsamında ilgili gazetelerin 1 Ocak 2014 - 31 Aralık 2020 tarihleri arasında yayınlanmış özel gereksinimli çocuklar ile ilgili tüm istismar haberleri ele alınmıştır. Özel gereksinimli çocuklara yönelik basında çıkan haber sayısının az olması sebebiyle yeterli veri elde edebilmek için 1 Ocak 2014 - 31 Aralık 2020 tarihleri arasındaki dönem araştırma için belirlenmiştir. Her bir gazetede özel gereksinimli çocukların konu olduğu haberler kategorilere göre ayrılarak dosyalanmıştır. Daha sonra haberlerin içerikleri oluşturulan haber analiz tablosuna girilmiştir. Buna göre veriler analiz sürecine dahil edilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Bu araştırmada, farklı disiplinlerden ve bilimsel geçmişlerden mümkün olduğunca fazla yayın bulmak için farklı terimler kullanılmıştır. Aramada anahtar kelimeler olarak 'engelli bireyler', 'engelli bireylere yönelik istismar', 'cinsel istismar', 'engelli istismarı', 'engelli tecavüz' ve 'engelli şiddet' kullanılmıştır. Engelli çocuklara yönelik istismar olaylarının tespiti için ulusal düzeyde yayın yapan 10 gazetenin (Akşam, Cumhuriyet, Evrensel, Hürriyet, Milliyet, Posta, Sabah, Sözcü, Türkiye, Vatan) 01.01.2014-31.10.2020 tarihleri arasındaki haberleri internet üzerinden taranmıştır. Bilgileri, düzenli ve ayrıntılı inceleyebilmek için gazeteler ayrı ayrı tarihlerine göre sıralanarak bir dosya oluşturulmuştur. Her gazete için oluşturulan dosyadaki haberlerin çıktısı alınmıştır. Haberlerde tekrara düşmemek için tüm gazeteler karşılaştırılarak aynı haberler incelemeye çıkarılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde araştırmacı tarafından araştırmanın konusu, teması ve olgular belirlenmektedir (Giarelli ve Tulman, 2003). Gökçe (2006) tarafından içerik analizi, sosyal gerçeğin belirgin içeriklerinin özelliklerinden, içeriğin belirgin olmayan özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntem olarak tanımlanmaktadır. İçerik analizi, mevcut içeriklerden yola çıkarak toplumsal gerçeklik için tezler elde etmeyi hedefler. İçerik analizinin temel amacı belirlenen metinlerin içerisinden araştırma sorusu açısından önem arz eden ortak bilgileri saptamak ve değerlendirmektir. (Gökçe, 2006).

Araştırmada incelenen on gazete haberlerine dayalı olarak temalar ve alt boyutları oluşturulmuştur. Oluşturulan temalar; istismar türü, olayın gerçekleştiği şehir, istismara uğrayan çocuğun cinsiyeti, yaşı ve engel türü, istismarcının yakınlık derecesi ve sayısı,

istismara maruz kalınan yer ve istismarın tespit şeklidir. İstismar olayları içerik analizi yapılarak belirlenen temalar doğrultusunda gruplandırılmış; elde edilen bulgular frekans ve yüzdesel değerler olacak şekilde tablolaştırılmıştır.

3. BULGULAR

Bu çalışmada Türkiye’de 1 Ocak 2014- 31 Aralık 2020 tarihleri arasında yayımlanan söylemleri birbirinden farklı, online haber arşivi bulunan ve ulusal düzeyde yayım yapan on gazete üzerinden özel gereksinimli çocuklara yönelik 136 istismar haberinin analizleri yapılmıştır. Bulgulara ait çizelgeler aşağıda önceden belirlenen temalara göre oluşturulmuştur.

Tablo 1. Örneklem Dahil Edilen Gazetelerde Yayımlanan Haberlere Göre Engelli Çocuklara Yönelik Yapılan İstismar Türlerinin Dağılımı

İstismar Türü	Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsel İstismar	88	64,7
Fiziksel İstismar	35	25,7
Duygusal İstismar	8	5,9
İhmal	5	3,7
Toplam	136	100

Tablo 1’de 136 istismar haberinin istismar türlerine göre analizi yapılmış olup; sırasıyla 88 (% 64,7) cinsel istismar, 35 (% 25,7) fiziksel istismar, 8 (% 5,9) duygusal istismar ve 5’te (% 3,7) ihmal tespit edilmiştir.

Tablo 2. Örneklem Dahil Edilen Gazetelerde Yayımlanmış Engelli Çocuk İstismar Vakalarının En Çok Tespit Edildiği Şehirler

No	Şehir	Cinsel		Fiziksel		Duygusal		İhmal		Toplam	
		n	%	n	%	n	%	n	%	N	%
1	İstanbul	9	10,2	4	11,4	1	12,5	-	-	14	10,3
2	Antalya	5	5,7	4	11,4	2	25,0	-	-	11	8,1
3	Adana	4	4,6	3	8,6	-	-	1	20	8	5,9
4	Ankara	3	3,4	2	5,7	1	12,5	-	-	6	4,4
5	Bursa	2	2,3	3	8,6	1	12,5	-	-	6	4,4
6	Denizli	4	4,6	2	5,7	-	-	-	-	6	4,4
7	Diyarbakır	6	6,8	-	-	-	-	-	-	6	4,4
8	Erzurum	3	3,4	2	5,7	-	-	-	-	5	3,7
9	Kayseri	1	1,1	1	2,9	1	12,5	2	40	5	3,7
10	Kocaeli	3	3,4	2	5,7	-	-	-	-	5	3,7
11	Tekirdağ	4	4,6	1	2,9	-	-	-	-	5	3,7
	Toplam	44	50	24	68,6	6	75	3	60	77	56,7

Örneklem dahil edilen gazetelerdeki haberler analiz edildiğinde engelli çocuklara yönelik 136 istismar ve ihmal olayının Türkiye’nin 47 farklı şehrinde gerçekleştiği görülmüştür. Toplam il sayısı bakımından değerlendirildiğinde Türkiye’deki şehirlerin % 58’inde istismar vakasına rastlanmıştır. Tablo 2’de istismar ve ihmal vakalarının en fazla görüldüğü iller listelenmiştir. Tablo 2’de belirtilen 11 büyükşehirde 88 cinsel istismar

vakasının 44'ü (% 50,0), 35 fiziksel istismar vakasının 24'ü (% 68,6), 8 duygusal istismar vakasının 6'sı (75,0), 5 ihmal vakasının 3'ü (% 60,0) olmak üzere toplam 136 istismar ve ihmal vakasının 77'si (% 56,7), gerçekleşmiştir.

Cinsel İstismar

Tablo 3. Örneklem Dahil Edilen Gazetelerde Yayımlanan Haberlere Göre Cinsel İstismara Uğrayan Engelli Çocukların Özellikleri

	<u>Sayı</u>		<u>Yaş grubu</u>						<u>Engel türü</u>					
			<u>0-6</u>		<u>7-12</u>		<u>13-18</u>		<u>Zihinsel</u>		<u>İsitme</u>		<u>Görme</u>	
	N	%	N	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız	66	75,0	-	-	15	17,0	51	58,0	61	69,3	4	4,6	1	1,1
Erkek	22	25,0	1	1,1	6	6,9	15	17,0	22	25,0	-	-	-	-
Toplam	88	100	1	1,1	21	23,9	66	75,0	83	94,3	4	4,6	1	1,1

Tablo 3'te örneklemdeki gazetelerde yayınlanan haberlere göre cinsel istismara maruz kalan 88 engelli çocuğun özellikleri gösterilmiştir. Cinsel istismara maruz kalan çocuklardan 66'sı kız (% 75,0), 22'si (% 25,0) ise erkektir. En çok 13-18 yaş grubundaki çocukların (toplam 66 çocuk, % 75,0) istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir. Çocuklar engel türü bakımından analiz edildiğinde ise 83'ünün (% 94,3) zihinsel engelli olduğu görülmüştür.

Tablo 4. Örneklem Dahil Edilen Gazetelerde Yayımlanan Haberlere Göre Engelli Çocukların Cinsel İstismara Maruz Kaldığı Yerler ve İstismar Tespit Yöntemleri

	<u>İstismara maruz kalınan yer</u>								<u>İstismarı kim tespit etti</u>									
	<u>Ev</u>		<u>Bakım Merkez</u>		<u>Okul, kres</u>		<u>Diğer</u>		<u>Aile</u>		<u>Öğretmen, Uzman</u>		<u>Çocuk anlattı</u>		<u>Başkası söyledi</u>		<u>Bilinmiyor</u>	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız	15	17,1	1	1,1	3	4,4	47	53,4	15	17,1	9	10,2	16	18,2	14	15,9	12	13,6
Erkek	4	4,5	2	2,3	1	1,1	15	17,0	7	7,9	2	3,3	4	4,5	7	8,0	2	2,3
Toplam	19	21,6	3	3,4	4	4,5	62	70,5	22	25,0	11	12,5	20	22,7	21	23,9	14	15,9

Tablo 4'te cinsel istismar haberleri, olayın gerçekleştiği yer ve istismarı kimin tespit ettiğine göre analiz edilmiştir. Cinsel istismar olaylarının 62'si (% 70,5) dışarıda (gözden uzak ve izbe mekanlar) gerçekleşmiştir. Cinsel istismar olaylarının % 25,0'i (22) çocuğun ailesi tarafından, % 23,9'u (21) başkasının ihbarı ile ve % 22,7'si (20) ise çocuğun olayı anlatması ile ortaya çıkmıştır.

Tablo 5. Örneklem Dahil Edilen Gazetelerde Yayımlanan Haberlere Göre Cinsel İstismarcıların Yakınlık Derecesi ve Sayıları

	<u>İstismarcı Yakınlık derecesi</u>										<u>İstismarcı Sayısı</u>							
	<u>Baba</u>		<u>Kardes</u>		<u>Akraba</u>		<u>Komşu, tanıdık</u>		<u>Öğretmen bakıcı</u>		<u>Yabancı</u>		<u>1 kişi</u>		<u>2-4</u>		<u>5 ve üzeri</u>	
	n	%	N	%	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız	6	6,8	-	-	5	5,7	12	13,6	4	4,6	39	44,3	46	52,3	9	10,2	11	12,5
Erkek	2	2,3	1	1,1	1	1,1	5	5,7	1	1,1	12	13,7	16	18,2	5	5,7	1	1,1
Toplam	8	9,1	1	1,1	6	6,8	17	19,3	5	5,7	51	58,0	62	70,5	14	15,9	12	13,6

Tablo 5'te örnekleme dahil edilen gazetelerde yayımlanan haberlere göre cinsel istismarcılar analiz edilmiştir. Cinsel istismar olaylarının 51'i (% 58,0) yabancılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Cinsel istismar olaylarının 8'i (% 9,1) baba ve 1'i (% 1,1) kardeş tarafından gerçekleştirilen ensest vakalardır. Vakaların 62'sinde (% 70,5) çocuklar bir kişinin cinsel istismarına maruz kalmıştır.

Fiziksel İstismar

Tablo 6. Örnekleme Dahil Edilen Gazetelerde Yayımlanan Haberlere Göre Fiziksel İstismara Uğrayan Engelli Çocukların Özellikleri

	<u>Sayı</u>		<u>Yaş grubu</u>				<u>Engel türü</u>							
			<u>0-6</u>		<u>7-12</u>		<u>Zihinsel</u>		<u>İşitme</u>		<u>Ortopedik</u>			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Kız	5	14,3	1	2,9	2	5,7	2	5,7	4	11,4	1	2,9	-	-
Erkek	30	85,7	6	17,1	10	28,6	14	40,0	24	68,6	4	11,4	2	5,7
Toplam	35	100	7	20,0	12	34,3	16	45,7	28	80,0	5	14,3	2	5,7

Tablo 6'da fiziksel istismar mağduru 35 engelli çocuğun özellikleri gösterilmiştir. Fiziksel istismara maruz kalan çocuklardan 30'u (% 85,7) erkek, 5'i ise (% 14,3) kızdır. Fiziksel istismara uğrayan çocukların 16'sı (% 45,7) 13-18 yaş aralığındadır. Fiziksel istismara uğrayan çocukların 28'i (% 80,0) zihinsel engellidir.

Tablo 7. Örnekleme Dahil Edilen Gazetelerde Yayımlanan Haberlere Göre Engelli Çocukların Fiziksel İstismara Maruz Kaldığı Yerler ve İstismar Tespit Yöntemleri

	<u>İstismara maruz kalınan yer</u>								<u>İstismarı kim tespit etti</u>							
	<u>Ev</u>		<u>Bakım merkezi</u>		<u>Okul, kreş</u>		<u>Dışarıda</u>		<u>Aile</u>		<u>Öğretmen, uzman</u>		<u>Çocuk anlattı</u>		<u>Başkası söyledi</u>	
	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız	1	2,9	-	-	2	5,7	2	5,7	-	-	1	2,9	1	2,9	3	8,6
Erkek	7	20,0	5	14,2	12	34,3	6	17,2	8	22,9	1	2,9	5	14,2	16	45,7
Toplam	8	22,9	5	14,2	14	40,0	8	22,9	8	22,9	2	5,7	6	17,1	19	54,3

Tablo 7'de fiziksel istismar haberleri olayın gerçekleştiği yer ve istismarı kimin tespit ettiğine göre analiz edilmiştir. Çocukların 14'ü (% 40,0) fiziksel istismara okul veya kreşte maruz kalmıştır. Fiziksel istismar vakalarının % 54,3'ü (19) ile başkalarının ihbarı ile ortaya çıkmıştır.

Tablo 8. Örnekleme Dahil Edilen Gazetelerde Yayımlanan Haberlere Göre Fiziksel İstismarcıların Yakınlık Derecesi ve Sayıları

	<u>İstismarcı yakınlık derecesi</u>						<u>İstismarcı sayısı</u>											
	<u>Ebeveyn</u>		<u>Akraba</u>		<u>Komşu, tanıdık</u>		<u>Öğretmen, bakıcı</u>		<u>Yabancı</u>		<u>1 kişi</u>		<u>2-4</u>		<u>5 ve üzeri</u>		<u>Bilinmiyor</u>	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız	2	5,7	-	-	-	-	2	5,7	1	2,9	3	8,6	2	5,7	-	-	-	-
Erkek	7	20,0	1	2,9	2	5,7	16	45,7	4	11,4	18	51,4	7	20,0	2	5,7	3	8,6
Toplam	9	25,7	1	2,9	2	5,7	18	51,4	5	14,3	21	60,0	9	25,7	2	5,7	3	8,6

Tablo 8’de örnekleme dahil edilen gazetelerde yayımlanan haberlere göre fiziksel istismarcılar analiz edilmiştir. Fiziksel istismar olaylarının 18’i (% 51,4) öğretmen, uzman veya kurumda görevli bakım personeli tarafından gerçekleştirilmiştir. Vakaların 21’inde (% 60,0) çocuklar bir kişinin fiziksel istismarına maruz kalmıştır.

Duygusal İstismar

Tablo 9. Örnekleme Dahil Edilen Gazetelerde Yayımlanan Haberlere Göre Duygusal İstismara Uğrayan Engelli Çocukların Özellikleri

	<u>Sayı</u>		<u>Yaş grubu</u>									
			<u>0-6</u>		<u>7-12</u>		<u>13-18</u>		<u>Engel türü</u>			
	n	%	n	%	n	%	n	%	Zihinsel	Ortopedik		
Kız	3	37,5	-	-	3	37,5	-	-	1	12,5	2	25,0
Erkek	5	62,5	-	-	3	37,5	2	25,0	3	37,5	2	25,0
Toplam	8	100	-	-	6	75,0	2	25,0	4	50,0	4	50,0

Tablo 9’da örneklemedeki gazetelerde yayımlanan haberlere göre duygusal istismara maruz kalan 8 engelli çocuğun özellikleri gösterilmiştir. Duygusal istismara maruz kalan çocuklardan 5’i (% 62,5) erkek, 3’ü (% 37,5) ise kızdır. En çok 7-12 yaş grubundaki çocukların (6 çocuk, % 75,0) duygusal istismara maruz kaldığı tespit edilmiştir. Çocuklar engel türü bakımından analiz edildiğinde ise % 50’sinin (4) zihinsel engelli, % 50’sinin (4) ortopedik engelli olduğu görülmüştür.

Tablo 10. Örnekleme Dahil Edilen Gazetelerde Yayımlanan Haberlere Göre Engelli Çocukların Duygusal İstismara Maruz Kaldığı Yerler ve İstismar Tespit Yöntemleri

	<u>İstismara maruz kalınan yer</u>						<u>İstismarın tespit şekli</u>							
	<u>Apartman site</u>		<u>Okul</u>		<u>Toplu taşıma</u>		<u>Sosyal medya</u>		<u>Belge ile</u>		<u>Sözlü uyarı</u>		<u>Sosyal medya ile</u>	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız	1	12,5	1	12,5	1	12,5	-	-	1	12,5	2	25,0	-	-
Erkek	1	12,5	1	12,5	2	25,0	1	12,5	1	12,5	3	37,5	1	12,5
Toplam	2	25,0	2	25,0	3	37,5	1	12,5	2	25,0	5	62,5	1	12,5

Tablo 10’da duygusal istismar haberleri olayın gerçekleştiği yer ve istismarın ortaya çıkış şekline göre analiz edilmiştir. Çocukların 3’ü (% 37,5) duygusal istismara toplu taşıma araçlarında maruz kalmıştır. Olayların % 62,5’i (5) sözlü uyarı ile gerçekleşmiştir.

Tablo 11. Örnekleme Dahil Edilen Gazetelerde Yayımlanan Haberlere Göre Duygusal İstismarcıların Yakınlık Derecesi ve Sayıları

	<u>İstismarcı yakınlık derecesi</u>						<u>İstismarcı sayısı</u>							
	<u>Komşu</u>		<u>Öğretmen</u>		<u>Yabancı</u>		<u>1kişi</u>		<u>2-4</u>		<u>5 ve üzeri</u>		<u>Bilinmiyor</u>	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız	1	12,5	1	12,5	1	12,5	1	12,5	-	-	-	-	2	25,0
Erkek	1	12,5	-	-	4	50,0	3	37,5	-	-	1	12,5	1	12,5
Toplam	2	25,0	1	12,5	5	62,5	4	50,0	-	-	1	12,5	3	37,5

Tablo 11’de örnekleme dahil edilen gazetelerde yayımlanan haberlere göre duygusal istismarcılar analiz edilmiştir. Duygusal istismar olaylarının 5’i (% 62,5) yabancılar

tarafından gerçekleştirilmiştir. Vakaların 4’ünde (% 50,0) çocuklar bir kişinin duygusal istismarına maruz kalmıştır.

İhmal

Tablo 12. Örneklem Dahil Edilen Gazetelerde Yayınlanan Haberlere Göre İhmale Uğrayan Engelli Çocukların Özellikleri

	<u>Sayı</u>		<u>Yaş grubu</u>						<u>Engel türü</u>			
			<u>0-6</u>		<u>7-12</u>		<u>13-18</u>		<u>Zihinsel</u>		<u>Ortopedik</u>	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız	2	40,0	2	40,0	-	-	-	-	1	20,0	1	20,0
Erkek	3	60,0	-	-	2	40,0	1	20,0	2	40,0	1	20,0
Toplam	5	100	2	40,0	2	40,0	1	20,0	3	60,0	2	40,0

Tablo 12’de örneklemdaki gazetelerde yayınlanan haberlere göre ihmale uğrayan 5 engelli çocuğun özellikleri gösterilmiştir. İhmale uğrayan çocuklardan 3’ü (% 60,0) erkek, 2’si (% 40,0) ise kızdır. İhmale uğrayan çocukların % 60’ı (3) zihinsel engellidir.

Tablo 13. Örneklem Dahil Edilen Gazetelerde Yayınlanan Haberlere Göre İhmalcilerin Kimliği ve İhmalin Tespit Şekli

	<u>İhmalcinin kimliği</u>						<u>İhmalin tespit şekli</u>			
	<u>Anne</u>		<u>Baba</u>		<u>Anne ve baba</u>		<u>Ailenin ihbarı</u>		<u>Başkasının ihbarı</u>	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız	-	-	-	-	2	40,0	-	-	2	40,0
Erkek	1	20,0	1	20,0	1	20,0	2	40,0	1	20,0
Toplam	1	20,0	1	20,0	3	60,0	2	40,0	3	60,0

Tablo 13’te ihmalciler incelenmiş, olayların % 60’ında (3) çocukların hem anne hem de babası tarafından ihmal edildiği bulunmuştur. İhmal olaylarının % 60’ı (3) başkasının ihbarı ile ortaya çıkarılmıştır.

TARTIŞMA

Türkiye’de ve dünyada meydana gelen hızlı toplumsal değişimler, teknolojik, bilimsel gelişmeler toplumdaki üretim-tüketim ve mülkiyet ilişkilerinin anlamını, ekonomik yapıyı, sosyokültürel yapıyı, toplumsal değerleri, kuralları ve insanlar arasındaki ilişkileri, bir başka ifadeyle toplumun yapısını tamamen değiştirmiştir. Bu hızlı değişimler risk altındaki bireyler üzerinde çeşitli olumsuzluklar yaratarak bazı sosyal, ekonomik sorunlara neden olmuştur (Yolcuoğlu, 2010). Ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin düşüklüğü istismar ve ihmalin ortaya çıkmasında risk oluşturan etmenler arasındadır (Küpeli ve ark., 2003; Devenci ve Açık 2003). Aileler bu sosyo ekonomik sorunları çözmek için ekonomik koşulları iyi olan yerlere göç etmek zorunda kalabilmektedirler. Sosyo-ekonomik kaygılarla büyükşehirlere göç eden bu aileler bir yandan da birçok sorunla da karşılaşabilirler. Bu sorunlardan biri özel gereksinimli çocuğa sahip olan ailelerin çocuklarına yönelik yapılan istismar ve ihmallerdir. Büyük şehirlere farklı nedenlere bağlı olarak göç eden bu ailelerde, aile sisteminde birtakım yapısal değişimlere neden olabilmekte, kente uyum, işsizlik, barınma ve çeşitli hizmetlere erişim gibi güçlükler sonucu aile üyeleri stres altında kalabilmektedir. Aynı zamanda ebeveynlerin göç ile beraber çocukları üzerindeki ‘sosyal kontrol’ünü yitirmeleri de çocukların istismara açık hale gelmelerinde risk faktörü teşkil etmektedir (Erükçü, 2013). Bu risklere bağlı olarak hem

normal gelişim gösteren hem de özel gereksinimli çocuklara yönelik büyükşehirlerde çıkan istismar ve ihmal olaylarının basında bu tür haberlerin artışına neden olduğu düşünülebilir. Ülkemizde 04.10.2012 tarihinde 28431 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) kurulmuştur (Çocuk İzlem Merkezi Genelgesi, 2012). Bu merkez çocuk istismarının önlenmesi ve istismara uğrayan çocuklara eğitilmiş kişiler tarafından bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale edilmesini sağlamaktadır (Bağ ve Alşen, 2016). Bunun gibi kurumların büyük şehirlerde kırsal alanlara göre daha çok faaliyet göstermesi, istismar olaylarının ilgili makamlara daha çok bildirilmesini sağlayabilir. Teknolojik araçların kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte ilgili yerlere bildirimlerin kolaylaşması, bildirilen vakaların yerel ve ulusal medyada yer bulması özel gereksinimli çocuklara yönelik istismar ve ihmal haberlerinin fazla olmasının nedenlerinden olabilir.

Araştırmalara göre istismara uğrayan çocuğun engel türüne bakıldığında; zihinsel engelli bireyler ilk sırada yer almaktadır (Lund ve Vaughn-Jensen, 2012). Gelişimsel engelli olanların istismara ve/veya cinsel saldırıya maruz kalma oranları normal gelişim gösterenlere göre 4-10 kat daha fazladır (Petersilia, 2000). Morse ve arkadaşları (1970) yaptıkları çalışmada, istismara uğrayan çocukların % 42'sinin IQ puanının 80'in altında olduğunu belirlemişlerdir. Çocukların zihinsel zeka düzeyinin düşük olması, kendilerini ifade etmekte ve fiziksel olarak kendilerini savunmakta zorlanmaları, istismarcıların çocukların bu dezavantajlı durumlarından yararlanma isteği gibi durumları ortaya çıkarmaktadır (Kvam, 2000). Ayrıca zihinsel engelli çocukların ilgi ve sevgiyle karşılaştıklarında genellikle olumlu yanıtlar vermesi, algılama ve durum değerlendirme konularında yeterli düzeyde olmaması, cinsellikle ilgili bir yakınlaşmaya karşı zarar görebileceklerini algılayamaması ve bu yakınlaşmayı kabul etmeyen tutum sergileyememesi istismara açık olmalarında önemli etkenler arasındadır (Bilge ve Baykal, 2010). Zihinsel engelli çocuklar bilişsel yetersizlikleri nedeniyle kendilerine gelen tekliflerin cinsel yakınlaşma ve cinsel sömürü gibi kötü niyetli olabileceğini düşünemeyebilir, bu yüzden bunu bilen diğer insanlar tarafından hedef noktası olarak seçilebilirler.

Cinsel istismarın en fazla yabancılar tarafından gerçekleştirilmesi dikkat çeken sonuçlar arasındadır. Aynı şekilde cinsel istismarı yapan kişiler arasında ikinci sırada çocuğun tanıdığı kişilerin bulunması, toplumdaki bakış açısının hala değişmediğini gösteren bir sonuç olarak değerlendirilebilir Cinsel, fiziksel ve psikolojik istismar, her ortamda meydana gelen istismar biçimleridir. Çoğu toplumda cinsel istismar aile tarafından tanınan bir kişi tarafından gerçekleştirilmektedir (Groce, 2005). Dönmez ve ark. (2014) yaptıkları çalışmada istismarcıların tamamının erkek, % 57,7'sinin tanıdık, % 7,4'ünün ise aile içinden biri olduğu bulurken; birçok çalışmada da mağdurların cinsel istismara tanıdıkları tarafından maruz kaldıkları tespit edilmiştir (Gölge ve ark., 2006; Metin ve ark., 2021; Çelik ve İpçi, 2020). Araştırmada engelli bireylerin ebeveyn gözetim ve denetiminden yoksun bırakılması, büyük şehirlerde güvenilir ortamların olmayışı, her an tehdit ve tehlikeye açık bir risk grubunu oluşturması bu sonuçları ortaya çıkarmış olabilir.

Fiziksel istismar, yalnızca çocuklara ailelerince uygulanan bir istismar türü değildir. Aynı zamanda okulda öğretmenlerin öğrencilere yönelik sıklıkla başvurdukları bir ceza türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Okulda öğretmenlerin öğrencilere tokat atma, kulak çekme, çok şiddetli dövme gibi başlıca fiziksel istismar uygulama yollarına başvurdukları yazılı ve görsel basında sıklıkla yer alan haberler arasındadır (Yolcu, 2009). Disiplin sağlamak amacıyla kullanılan fiziksel ceza uygulamaları, çok eskilerden gelen ve bütün kültürlerde bulunan sosyal bir uygulamadır. Her ne kadar fiziksel cezalar Türkiye'de olduğu gibi dünyanın pek çok ülkesinde de yasak olsa, bugün gelişmiş olarak kabul edilen pek çok ülkede de halen fiziksel cezaların uygulandığı rapor edilmektedir (Mahiroğlu ve Buluç, 2003). Araştırmada fiziksel istismarın daha çok eğitimciler tarafından yapıldığı sonucunun çıkmasının nedenleri;

eğitim sistemimizde cezanın geleneksel bir yere sahip olması, eğitimcinin disiplini sağlamak için bu yolu kendisinde hak olarak görmesi, okulda bu olayların fark edilip adli mercilere, medyaya ulaşma kolaylığının olması ve basın bu tür haberlerle ilgi göstermesi olabilir. Gazete haberlerinde aile içi fiziksel istismar haberlerinin az çıkmış olmasının nedeni ise aile büyüklerinden çekinilmesi ve baskı görülmesi sebebiyle bu durumun kimseye paylaşılabilmesi olabilir. Özel gereksinimli çocukların kendi haklarını savunmadaki eksiklikleri ve başından geçenleri tam olarak ifade edememesi gibi nedenlerden dolayı da fiziksel istismarın kaynaklandığı düşünülebilir.

Cinsel istismara maruz kalma riski, cinsiyete göre farklılık göstermekle birlikte kızlarda erkeklere oranla çok daha yüksektir. İstismarı yapanların cinsiyetinin ise çoğunlukla erkek olduğu görülmüştür. Bu bulgular, bir çok araştırmanın sonuçlarıyla da benzerlik göstermektedir (Anderson ve ark., 1993; Erdoğan ve ark., 2011; Dönmez ve ark., 2014; Türkmen ve ark., 2017; Yektaş ve ark., 2018; Vural ve ark., 2013). Yapılan araştırmalarda cinsel istismarın görüldüğü yaş aralığına bakıldığında, okul çağında ve ergenlik döneminde istismara maruz kalma oranının yüksek olduğu görülmektedir (Çengel-Kültür ve ark., 2007; Işık ve ark., 2019). Küçük (2016) tarafından 2006-2012 yılları arasında Ulusal Yargı Bilgi Sisteminde çocuk cinsel istismarı vakalarına ilişkin kayıtlı ve Türk Ceza Kanununa göre cinsel bütünlüğe karşı suçlar kapsamında olduğu düşünülen 150 dosya incelemiştir. Araştırmanın sonunda cinsel istismar vakalarının büyük bir kısmının 14-17 yaşları arasındaki kız çocuklara yönelik olduğu ve istismarı gerçekleştirenlerin tamamının erkek olduğu bulunmuştur. Bu sonuç da mevcut araştırmamızdaki bulguları desteklemektedir. Bu duruma, kızların istismara karşı daha savunmasız olmaları, toplumdaki cinsiyet temelli güç ilişkilerinin etkisinin büyük oranda kendisini göstermesi, kızların cinsel obje olarak düşünülmesi, erkeklere yapılan cinsel istismarın gizlenmek istenmesinin neden olduğu düşünülebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada elde edilen bulgular ve araştırma sonuçlarına göre; özel gereksinimli çocukların farklı türde istismar ve ihmale uğrama ihtimali yüksek gruplar arasında yer aldığı görülmektedir. Bu yüzden özel gereksinimli çocuklara yönelik ortaya çıkan ihmal ve istismar olaylarının fark edilmesi, nedenlerinin tespit edilmesi, önlenmesi ve ortaya çıkarılması için özel gereksinimli çocuğun ailesinin, bakım verenlerin, eğitim veren kişilerin ve devletin bilgilendirilmesi çok önemlidir. Bu amaçla çalışmanın sonuçlarına göre ailelere, öğretmenlere ve devlete yönelik öneriler sunulmuştur.

Ailelere Yönelik Öneriler

- Çocuklar hangi tür istismara maruz kalırsa kalsın, bu durumu öncelikle ebeveynlerine bildirmesi öğretilmelidir.
- Çocuğun anlattıkları ciddiye alınmalıdır.
- Çocuklar belli aralıklarla evde ebeveynleri veya bakımı yapan kişiler tarafından fiziksel olarak kontrol edilmelidir.
- Özel gereksinimli bir çocuğun istismara uğrayıp uğramadığını belirleyebilmek için standart belirleme yollarından ziyade alternatif belirleme yollarına gidilmelidir. Bunlar; oyunlarında gözlem, davranışlarındaki ani değişikliklerin takibi, konuşmalarının içeriği vb. yöntemler olabilir.
- Çocuk-ebeveyn etkileşiminin artırılmasına yönelik bilgilendirmeler ve eğitimler yapılmalıdır.
- Özel gereksinimli çocuklara istismara ait somut örnekler üzerinden farkındalık oluşturma çalışmaları yapılmalıdır. Örneğin; kendisine zarar verebilecek kişiler,

ortamlar ve olaylarla ilgili resim kartları kullanılmalı, hikayeler ve çocuğun etkileşim gösterebildiği diğer yöntemler kullanılarak konu ile ilgili anlatımlar yapılmalıdır.

Devlete Yönelik Öneriler

- Çocuk istismarının önlenmesinde, istismar sonrası mağdurların sağlık ve hukuksal işlemlerinin yürütülmesinde sağlıkçı, eğitmen, emniyet mensupları ve hukukçular gibi farklı konularda yardımcı olacak personelin koordineli görev aldığı birimler oluşturulmalı ve bu birimler etkin şekilde kullanılmalıdır.
- Çocuklarla ilgili hizmet veren tüm sağlık kuruluşlarında çocuk istismarı tanı ve izleme ekipleri oluşturulmalı, çalışma protokolleri geliştirilmelidir. Böylece olayların daha yakından ve düzenli takibi gerçekleştirilmiş olur.
- Çocuk sağlığı, beslenmesi, davranışsal eğitimleri, hakları vb. hakkında özel gereksinimli çocuğun ailesini bilgilendirmek ve bilinçlendirmek amacıyla düzenli aralıklarla ilgili meslek elemanları ev ziyaretleri yapılmalıdır.
- Çocuğunun istismar edildiğinden şüphelenen bir vatandaşın veya hizmet alanında böyle bir vaka ile karşılaşan kamu çalışanının bu durumu derhal yetkili kurumlara bildirmesi konusu kampanya, eğitim, afiş-broşür veya kamu spotu gibi yollarla kamuoyuna anlatılmalıdır.
- Özel gereksinimli bireyler ile sağlıklı bireylerin eşit değere sahip olduğu bilinci tüm topluma verilmelidir.
- Çocuk parklarına, okullara ve çocukların bulunduğu ortak alanlara mahremiyeti zedelemeyen güvenlik kameraları takılmalıdır.
- Çocuklarla birebir iletişimde olacak tüm personelin psikolojik testlerden geçmiş, bilinçli ve eğitilmiş kişilerden oluşması sağlanmalıdır.
- Özel gereksinimli çocukların tüm sosyal aktivitelerini ailesiyle bir arada rahatlıkla gerçekleştirebilecekleri yaşam alanları oluşturulmalıdır.
- Özel gereksinimli çocuklarla birlikte ailenin bir arada sosyal alanlarda vakit geçirmesine dayalı kısa vadeli projeler geliştirmek yerine devlet politikası haline gelmiş uygulamalar oluşturulmalıdır.

Öğretmenlere Yönelik Öneriler

- Öğretmenler, özel gereksinimli çocukları anlamak için çaba sarf etmeli, onların problemlerini aktarmasına yardımcı olacak yolları açmalı, öğrencinin yaşadığı her türlü problem çözümleninceye kadar konunun takipçisi olmalıdırlar.
- Eğitimciler çocukları tanımak amacıyla oyun oynama, resim çizme, masal okuma, boya yapma, olayları canlandırma gibi etkinliklere yer vermelidir.
- Çocuk istismarını önlemek için okulda gerekli güvenlik önlemlerinin alınmasını sağlamalıdır.
- İhmal ve istismar sonucunda çocuklarda görülebilen bazı belirtileri bilmeli (devamsızlık yapma, okul başarısında düşüş, eve gitmeye isteksizlik, okula geç kalma, derslerden kaçma, davranışlarında ani değişiklikler, kişisel bakımının yapılmaması, sık sık hastalanması vb.) ve bunun takibini yapmalıdır.
- Veli toplantılarında çocuk istismarı ve ihmalinin önemi konusunda ebeveynleri bilinçlendirmelidir.

KAYNAKÇA

- Anderson, J., Martin, J., Mullen, P., Romans, S., & Herbison P. (1993). Prevalence of childhood sexual abuse experiences in a community sample of women. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 32(5), 911-919.
- Aral, N., & Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*. Erişim adresi : https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlardergiler/Milli_Egitim_Dergisi/151/aran_gursoy.htm.
- Bağ, Ö., & Alşen, S. (2016). Çocuğun cinsel istismarının değerlendirilmesinde yeni model: Çocuk İzlem Merkezleri. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 6(1), 9-14.
- Bakır, Z. Z. (2018). Dünyanın Çocuk Karnesi. İNSAMER. Erişim adresi: <https://www.ihh.org.tr/public/publish/0/121/ihh-2018-dunyanin-cocuk-karnesi.pdf>.
- Balderian, N. (1991). Sexual abuse of people with developmental disabilities. *Sexuality and Disability*, 9(4), 323-335.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995). *Aile içi şiddetin sebep ve sonuçları*. Ankara.
- Bilge, A., & Baykal, Z. (2010). Zihinsel engelli birey ve cinsellik. *Öz-Veri Dergisi*, 5(2), 1310-1325.
- Bowen, G.A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Bulut, S., & Karaman, H. (2018). Engelli bireylerin cinsel, fiziksel ve duygusal istismarı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19 (2), 277-301.
- Bundy-Fazioli, K., & Delong Hamilton, T. A. (2013). A qualitative study exploring mothers' perceptions of child neglect. *Child & Youth Services*, 34, 250-266.
- Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği. (2020). Çocuğa yönelik cinsel istismar: Tanımı ve farklı türleri. Erişim: <https://cinselsiddetlemucadele.org/2020/05/18/cocuga-yonelik-cinsel-istismar-tanimi-ve-farkli-turleri/>
- Çelik, Ö., & İpçi, K. (2020). Zihinsel yetersizliği olan bireylere yönelik cinsel istismar: Ulusal haber ajanslarına yansıyan olgular üzerinden bir inceleme. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi-Journal of Qualitative Research in Education*, 8(2), 737-753. doi: 10.14689/issn.2148-624.1.8c.2s.14m
- Çengel-Kültür, E., Çuhadaroglu-Çetin, F., & Gökler, B. (2007). Demographic and clinical features of child abuse and neglect cases. *The Turkish Journal of Pediatrics*, 49, 256-262.
- Çiğdem, R. (2011). Çocuk hakları açısından çocuk ihmal ve istismarı el kitabı. 1. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi içinde (s.202-221). İslam kültürünün çocuk ihmal ve istismarına yaklaşımı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Çocuk İzlem Merkezi Genelgesi. (2012). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121004-5.htm>.
- Deveci, S.E., & Açık, Y. (2003). Çocuk istismarı nedenlerinin incelenmesi. Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/25437>.
- Dönmez, Y.E., Soylu, N., Özcan-Özel, Ö., Yüksel, T., Çalışkan- Demir, A., Çon-Bayhan, P., & Yıldız-Miniksar, D. (2014). Cinsel istismar mağduru çocuk ve ergen olgularımızın sosyodemografik ve klinik özellikleri. *Turgut Özal Tıp Merkezi Dergisi*, 21(1), 44-48.

- Dünya Sağlık Örgütü (2018). Child maltreatment infographics. Erişim adresi: https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/child/Child_maltreatment_infographic_EN.pdf.
- Erdoğan, A., Tufan, E., Karaman M.G., Atabek, M.S., Koparan, C., Özdemir, E., ... Ankaralı, H. (2011). Türkiye'nin dört farklı bölgesinde çocuk ve ergenlere cinsel tacizde bulunan kişilerin karakteristik özellikleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12, 55-61.
- Erdoğan, K. (2017). Tübitak yayınları erken çocukluk kitaplığında yer alan özel gereksinimli birey içeren kitapların incelenmesi. Uluslararası Katılımlı 27. Ulusal Özel Eğitim Kongresi, Samsun.
- Erükçü, G. (2013). Farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelen ergenlerin çocukluk dönemi örselenme yaşantılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Fırat, S. (2007). İstismara ve ihmale uğramış çocukların tedavi ve rehabilitasyonu: Bir yataklı merkez modeli. Yayınlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adli Tıp Anabilim Dalı, Adana.
- Giarelli, E., & Tulman, L. (2003). Methodological issues in the use of published cartoons as data. *Qualitative Health Research*, 13, 945-956.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gölge, B.Z., Yavuz, M.F., & Yüksel, Ş. (2006). Cinsel saldırgan profili. *Adli Tıp Dergisi*, 20, 1-17.
- Groce, N.E. (2005). *Violence against disabled children: UN Secretary Generals report on violence against children thematic group on violence against disabled children: Findings and recommendations*. UNICEF: New York.
- Işık, Ü., Aktepe, E., Şimşek, F., Akyıldız, A., & Yıldız, A. (2019). Isparta ilinde bir üniversite hastanesinde değerlendirilen cinsel istismar mağdurlarının sosyodemografik, klinik ve ailevi özellikleri: 2014 – 2018 Verileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(1), 53-57.
- Kaplan, S., Pelcovitz, D., & Labruna, V. (1999). Child and adolescent abuse and neglect research: A review of the past 10 years. Part I: Physical and emotional abuse and neglect. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 38, 1214-22.
- Kepenekçi, K.Y. (2001). Hukuksal açıdan çocuk istismarı ve ihmali. *Katkı Pediatri Dergisi – Adli Pediatri ve Çocuk İstismarı*, 22(3), 262-276.
- Küçük, S. (2016). Analyses of child sex abuse cases in Turkey: A provincial case. *Journal of Child Sexual Abuse*, 25(3), 262-275. doi: 10.1080/10538712.2016.1153557.
- Koyuncu, İ., & Kılıç, A.F. (2019). Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanımı: bir doküman incelemesi. *Eğitim ve Bilim*, 44 (198), 361-388.
- Küpeli, S., Kanbur, N., & Derman, O. (2003). Çocuk istismarı: Bir olgu sunumu. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 12(4), 129-130.
- Kvam, M.H. (2000). Is sexual abuse of children with disabilities disclosed? A retrospective analysis of child disability and the likelihood of sexual abuse among those attending Norwegian hospitals. *Child Abuse & Neglect*, 24, 1073-1084.

- Lund, E.M., & Vaughn-Jensen, J. (2012). Victimization of children with disabilities. *The Lancet*, 380(9845): 867-869. Doi: 10.1016/S01406736(12)61071-X.
- Mahiroğlu, A., & Buluç, B. (2003). Orta öğretim kurumlarında fiziksel ceza uygulamaları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 81-95.
- Metin, A., Bilgin, N.G., & Yıldırım, V. (2014). Bakımevinde ölüm ile sonuçlanan engelli çocuğa yönelik fiziksel istismar olgusu. *Adli Tıp Bülteni*, 19(3), 193-197.
- Metin, Ö., Toros, F., & Kuygun Karcı, C. (2021). Cinsel istismara uğramış çocuk ve ergenlerde cinsiyet ve yaşa ilişkin farklılıklar: Psikopatoloji öngörücüleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 24,86-98. Doi: 10.5505/kpd.2020.82335.
- Morse, C.W., Sahler, O.Z., & Friedman, S.B. (1970). A three-year follow-up study of abused and neglected children. *American Journal of Diseases of Children*; 120, 439-446.
- Paavilainen, E., & Tarkka M.T. (2003). Definition and identification of child abuse by Finnish Public Health Nurses. *Public Health Nurs*, 20, 49-55.
- Petersilia, J. (2000). Invisible victims: Violence against people with developmental disabilities. *Human Rights*, 27, 9-12.
- Righthand S., Drach, K., & Kerr, B. (2003). Child maltreatment risk assessments: An evaluation guide. New York: Taylor & Francis Group.
- Sobsey, D. (1994). Violence and abuse in the lives of people with disabilities: The end of silent acceptance ?. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Şahin, F. (2006). Çocuk istismarının tanımı, epidemolojisi ve multidisipliner takım yaklaşımının önemi. Çocuk istismarı ve ihmaline multidisipliner yaklaşım, (s. 5-11). Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Tunçer, P. (2018). Avrupa Birliğinde çocuk istismarı ve kamu yönetiminin sorumluluğu. *Social Sciences Studies Journal*, 4(21), 3547-3567.
- Türkmen, S.N., Sevinç, İ., Kırılı, Ö., Erkul, I., & Kandemir, T. (2017). Cinsel istismara uğrayan kız çocuklarının profilleri. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, 7(3),197-202.
- Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği. (2016). *Engelli bireylere yönelik fiziksel-cinsel şiddet, istismar ve kötü muamele olayları izleme raporu*. İstanbul: Hermes Tanıtım Ofset.
- TUİK (2019). Çocuk işgücü anketi sonuçları. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Child-Labour-Force-Survey-2019-33807>.
- Vural, P., Uçar, H., Eray, Ş., Çolpan, M., & Kocael, Ö. (2013). Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk Psikiyatrisi polikliniğine yönlendirilen adli olguların sosyodemografik ve klinik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 39 (1), 49-53.
- Wilkinson, J., & Bowyer, S. (2017). The impacts of abuse and neglect on children; and comparison of different placement options. Department for Education, UK.
- Yektaş, A., Tufan, E., Büken, B., Yurteri Çetin, N.,& Yazıcı, M. (2018). *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19(5), 501-508.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri [Qualitative methods in social sciences] (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). Döküman incelemesi. *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı) içinde (s.189- 201). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz Irmak, T. (2008). Çocuk istismarı ve ihmalinin yaygınlığı ve dayanıklılıkla ilişkili faktörler. Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Yolcu, H. (2009). İstismara uğramış çocuğa eğitim ortamında yaklaşım: Rehber öğretmenin rolü. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 7 (25), 62-92.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2010). Çocukların ihmal-istismara uğramasında aile ve çocuklara yönelik risk faktörleri ve sosyal hizmet müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(1),73-83.

Ek-1

Haber Analiz Tablosu

Gazete Adı		
Haber Tarihi		
Şehir		
İstismar Türü		
Çocuğun Yaşı		
Çocuğun Cinsiyeti		
Çocuğun Engel Türü		
İstismarcı kim?		
İstismarcı sayısı		
İstismarcının cinsiyeti		
İstismar mahali		
İstismarı kim tespit etti?		